

ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็ง ของชุมชนบางน้ำผึ้ง

A Study of Strong Community Management of Bang Nam Phueng Community Model

(Received: Feb 20, 2020 Revised: June 10, 2020 Accepted: June 20, 2020)

กัญยวรรณธ์ กำเนิดสินธุ์¹
Kanyawan Kamnedsin

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (2) ศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดดเด่นให้โดดเด่นและได้รับรางวัล (3) ศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการออกกระเป๋ยชุมชนและทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบชุมชน

ประชากรในการทำการวิจัย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น 3 คน ผู้นำท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน 11 คน) และกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทั้งหมด 28 กลุ่ม โดยผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและโดดเด่น

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผลการวิจัยพบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีคุณลักษณะผู้นำแบบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้นำทุกระดับและประชาชนมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการตั้งแต่การจัดทำแผนชุมชน การดำเนินการตามแผน การร่วมลงทุนและร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนการติดตามประเมินผลการดำเนินกิจกรรม อีกทั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลยังเป็นผู้ประสานงานที่ดีทำให้มีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนทั้งภายในและต่างประเทศ ส่วนกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพจะพบว่าการจัดการกลุ่มแบบองค์กร มีโครงสร้างคณะกรรมการและระเบียบของกลุ่มอย่างชัดเจน มีการจัดอบรมเพื่อส่งเสริมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยและใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้จริง พร้อมทั้งมีการจัดสรรผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม ส่วนกลยุทธ์หรือวิธีการออกระเบียบชุมชนให้เป็นที่ยอมรับและปฏิบัติตามของสมาชิกและนักท่องเที่ยว พบว่านายกองค์การบริหารส่วนตำบลมีหลักการบริหารแบบการกระจายอำนาจไปยังหมู่บ้านและกลุ่มอาชีพสามารถร่วมกันออกระเบียบของตนเองได้ โดยที่แต่ละหมู่บ้านจะมีระเบียบชุมชนและแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีระเบียบการปฏิบัติร่วมกันของกลุ่มอาชีพ โดยมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนและสมาชิกกลุ่ม จึงทำให้ประชาชนร่วมกันปฏิบัติและสอดส่องนักท่องเที่ยวให้ปฏิบัติตามระเบียบของชุมชนเพื่อความสงบสุขและความยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแบบ ชุมชนเข้มแข็ง

Abstract

The objectives of this study were 1) to explore Bang Nam Pheung community development process which leads to a strong community of local leaders in Bang Nam Pheung Subdistrict Administrative Organization (SAO), Phra Pradaeng District, Samut Prakan, 2) to investigate the development process of award-winning and superior products, 3) to look into strategies of executing the community framework for entrepreneurs and tourists, and 4) to study the form of Bang Nam Pheung strong community management.

The population of this study included 3 local leaders, 11 village heads, and 28 groups of community enterprise. Purposive sampling was used to select the samples from superior villages and groups of community enterprise. The samples included the Chief Executive of Bang Nam Pheung SAO, village heads of Moo 3, 10, and 11, and three superior enterprises of grain compresses, herbal incense, and homestay.

The results showed that the Chief Executive of the SAO is visionary and democratic, and he always seeks participation from other leaders and people in every stage of the work processes such as making the community plan, following the framework, investing on and gaining from the plan, and evaluating and following-up with the activities. Moreover, the Chief Executive of the SAO has been an effective coordinator who brings support from both government and private networks within the country and from outside. For the product development process, the community works together as an organization which contains a clear structure

and framework. There are frequent trainings and courses, development for modern and practical products, and just interest arrangement within the organization. Decentralization to villages and occupation groups is practiced by the Chief Executive of the SAO to make the regulations be followed by the members and tourists. The villages and the groups can set rules and regulations by and for themselves along with following the common regulations. Such participation creates members' mutual responsibility to make tourists and themselves abide by such rules and regulations for peacefulness and sustainability.

Keywords: Community model, Strong community

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอบางน้ำผึ้ง จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงในเขตภาคกลาง เป็นพื้นที่ติดกับกรุงเทพมหานคร และได้รับการยอมรับให้เป็นปอดของคนกรุงเทพฯ อันเนื่องจากชุมชนบางน้ำผึ้งมีป่าสีเขียวที่สมบูรณ์เป็นส่วนหนึ่งของป่านุรักษ์ในคังบางกระเจ้าทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งมีทุนทางทรัพยากรที่เหมาะสมกับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความเป็นประชาธิปไตยทำให้ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชน องค์การภาครัฐ ภาคเอกชน จำนวนมาก จึงทำให้บางน้ำผึ้งเกิดจุดเด่นในกิจกรรมการท่องเที่ยวจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่เขียวขจี ยังมีอาหารพื้นบ้าน ขนมไทยที่รสชาติดั้งเดิม สามารถสร้างจุดเด่นของการท่องเที่ยวในชุมชนได้แก่ ตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง เป็นแหล่งสร้างและกระจายรายได้ให้คนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โฮมสเตย์ เป็นบ้านทรงไทยสวยงามนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่นชนบทและได้พักในโฮมสเตย์ที่มีคุณภาพ

ตามแนวปฏิบัติของสำนักพัฒนาการท่องเที่ยวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย สวนป่าชุมชนที่เขียวขจี เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวในบรรยากาศร่มรื่น พร้อมทั้งชุมชนที่มีป้ายบอกถึงแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชน หมู่บ้านโอท็อปมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการประกอบอาชีพ มีฐานอาชีพต่าง ๆ ให้ฝึกทักษะตามความถนัด สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมีเส้นทางมรดกหรือเส้นทางสีเขียวเป็นเส้นทางจักรยานสำหรับให้นักท่องเที่ยวและชาวชุมชนออกกำลังกายและชื่นชมธรรมชาติสีเขียว รวมทั้งชื่นชมวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้มีการจัดทำแผนพัฒนา 3 ปีอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism) ซึ่งชุมชนบางน้ำผึ้งสามารถพัฒนาชุมชนและพัฒนากลุ่มอาชีพให้ได้รับรางวัลจำนวนมาก สอดคล้องกับดัชนีชี้วัดความเป็นชุมชนเข้มแข็งของกรมการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้งเพื่อถอดบทเรียนไปขยายผลต่อเพื่อพัฒนาชุมชนอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นและได้รับรางวัล
3. เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการอกระเบียบชุมชนและทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality research) โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. สำรวจพื้นที่เก็บข้อมูลปฐมภูมิและรวบรวมเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. นำนักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ศึกษาดูงานเก็บข้อมูลเบื้องต้นจากวิทยากรในชุมชน
3. คัดเลือกนักศึกษาเป็นผู้ช่วยวิจัยอบรมผู้ช่วยวิจัยในการเก็บข้อมูล
4. ผู้วิจัยและผู้ช่วยลงพื้นที่สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อนำมาซึ่งการจัดทำแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์
5. จัดประชุมกลุ่มย่อยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่โดดเด่นของชุมชนบางน้ำผึ้ง ได้แก่ กลุ่มโฮมสเตย์ บ้านรูปสมุนไพรรและลูกประธน์พิช เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์
6. จัดทำเครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างและรับการตรวจเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ 3 ท่าน โดยการพิจารณาและเสนอแนะรายชื่อ (เชิงพรรณนา)
7. นักวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก (Deep interview) กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเลือกแบบเจาะจง
8. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสรุปผลการวิจัย พร้อมจัดทำเล่มรายงานผล

ประชากร ที่ใช้ในการทำการวิจัย ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น 3 คน กลุ่มอาชีพหรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีทั้งหมด 28 กลุ่ม ผู้นำท้องที่ (ผู้ใหญ่บ้าน 11) คน และกลุ่มผู้ค้า 14 กลุ่ม (800 แผงร้านค้า) โดยผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องและโดดเด่น ได้แก่ (รายงานผลการดำเนินงานตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง, 2560)

กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากหมู่บ้านและกลุ่มวิสาหกิจที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและโดดเด่น ได้แก่

1. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้ง ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง จำนวน 2 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดดเด่น และได้รับรางวัล ได้แก่ ประธานกลุ่มลูกประคบธัญพืช กลุ่มบ้านรูปสมุนไพรร และกลุ่มโฮมสเตย์

3. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการออกระเบียบชุมชน และทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 3 หมู่ 10 หมู่ 11 ตัวแทนกลุ่มผู้ประกอบการค้าในตลาดน้ำบางน้ำผึ้งผู้ค้าทั่วไป 3 คน และตัวแทนจากกลุ่มอาชีพในวัดอุประสงค์ชื่อ 2

แนวคิด ทฤษฎี

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ (Leaderships)

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์การ ซึ่งคุณสมบัติของการเป็นผู้นำไม่ได้มีมาโดยกำเนิด แต่คุณสมบัติการเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้จากการที่บุคคลนั้นได้ใช้ความพยายามและการทำงานหนัก (Leaders are not born, leaders are made and they are made by effort and hard work) จะทำให้เป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาและมีความมั่นใจในการตัดสินใจ นั่นก็คือภาวะผู้นำ (ประพนธ์ ผาสุขยัต, 2541, น. 91)

Yukl, G. (1989, pp. 3 - 4) อธิบายว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลหรือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจสูงสุดในกลุ่ม โดยเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ในตำแหน่งของผู้นำที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ส่วนคนอื่น ๆ ในกลุ่มคือ ผู้ตาม ซึ่งทั้งผู้นำและผู้ตามต้องมีความร่วมมือระหว่างกันจึงจะนำความสำเร็จมาสู่กลุ่มตามเป้าหมาย ส่วน Dubrin, A. J. (1998, pp. 431) อธิบายว่า ผู้นำหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จแก่องค์กร โดยเป็นผู้ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กรหรือผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำคือผู้ที่ต้องมีความสามารถในการที่จะทำให้บุคคลอื่นหรือผู้ได้บังคับบัญชามีความเชื่อถือและปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นขององค์กรหรือเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองและของกลุ่มที่ตั้งไว้ โดยที่ผู้นำต้องเป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานที่ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ

1.1 คุณลักษณะของผู้นำ คุณลักษณะของผู้นำ (Leader Traits) ที่มีประสิทธิภาพต่องานมากที่สุดเป็นแบบใด ไม่มีการยืนยันว่าคุณลักษณะของผู้นำแบบใดที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานมากที่สุดเช่นกัน คุณลักษณะของผู้นำถูกแบ่งออกหลากหลาย ทั้งแบ่งจากบุคลิกภาพ จากบทบาทหน้าที่ และจากสถานการณ์ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงเราสามารถแบ่งผู้นำออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leaders) หมายถึงผู้นำแบบผู้บังคับบัญชา กล่าวคือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า หรือให้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามและดำเนินการตามกฎระเบียบขององค์กร เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น และผู้นำตามธรรมชาติหรือผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leaders) คือ ผู้นำที่ไม่ได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าในองค์กร แต่เป็นผู้ที่สมาชิกในหน่วยงานให้การยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้นำสมาชิกในองค์กรให้การยอมรับหรือให้ความไว้วางใจ ซึ่งความไว้วางใจนั้นเกิดขึ้น

ด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคคลนั้นอาจเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความรู้ความสามารถ และมีมนุษยสัมพันธ์ดี (Northouse, P. & Yukl, G., 2016, Online)

1.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำ

แนวคิดของ Likert (1967, pp. 126-127) ได้อธิบายไว้ใน Likert Leadership Styles ว่า ผู้นำมีหลายรูปแบบ โดยจะมีการแสดงออกมาจากพฤติกรรมที่แตกต่างกัน คือ พฤติกรรมผู้นำเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Exploitative autocratic) จะเป็นแบบผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจในทุกขั้นตอนการทำงาน พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา (Benevolent autocratic) ผู้นำในแบบนี้ก็ยังคงเป็นผู้นำที่เป็นผู้ตัดสินใจในทุกๆ เรื่องของงานอยู่ ผู้นำแบบนี้จะเลียนแบบระบบครอบครัว พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative) ผู้นำแบบนี้จะใช้การปรึกษาหารือกับผู้ตามก่อนที่จะกำหนดเป้าหมาย หรือการตัดสินใจ ผู้นำแบบนี้จะมีการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลแก่ผู้ทำงานดี สร้างบรรยากาศเป็นกันเองในการทำงาน จึงทำให้ระดับความไว้วางใจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามอยู่ในระดับสูง และพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative) ผู้นำแบบนี้จะเน้นให้ผู้ตามมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ สร้างบรรยากาศให้ผู้ตามมีอิสระ สามารถถกเถียง แลกเปลี่ยนกับผู้นำได้ ส่วน Lewin (1939, Online) ได้อธิบายไว้ใน Leadership's Lewin Styles ว่าหากผู้นำท่ามกลางความขัดแย้งและมีสภาพสังคมที่มีความก้าวร้าว ผู้นำที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรควรเป็นผู้นำที่คุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความเป็นผู้นำแบบไม่เป็นประชาธิปไตย โดยผู้นำองค์กรตัดสินใจทั้งหมดโดยไม่ได้รับการปรึกษาหารือ ผู้นำประชาธิปไตย โดยหัวหน้าผู้บังคับบัญชา รวมถึงสมาชิกขององค์กรร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจและผู้นำควรมีบทบาทน้อยที่สุดในกระบวนการตัดสินใจ

สรุปได้ว่า ผู้นำและภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์การ ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพล อำนาจและบารมี โดยผู้นำต้องตระหนักถึงวัฒนธรรมขององค์การและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สามารถทำให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์การได้ ทั้งนี้อิทธิพลในรูปแบบใดจะใช้ได้ผลขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัฒนธรรมขององค์การนั้น ๆ รวมทั้งผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้นำต้องเลือกใช้รูปแบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์การด้วย

2. แนวความคิดการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน (Community Development) เป็นการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปสู่ชุมชนที่ดีขึ้นกว่าเดิมหรือให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนั้นจะเกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเป็นชุมชน มีความต้องการในการแก้ไขปัญหาและมีความต้องการในการพัฒนาทรัพยากรของชุมชนให้เกิดคุณค่า ซึ่งถือเป็นมูลเหตุชั้นพื้นฐานที่จะผลักดันให้ชุมชนเกิดการพัฒนา ทั้งนี้การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องเกิดจากความต้องการของคนในชุมชน ซึ่งชุมชนนั้น ๆ ต้องมีทุนทางทรัพยากรในการสนับสนุนการพัฒนา ใช้ทรัพยากรที่มีอย่างประหยัด คำนึงค่าตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

Streeten (1972, p. 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม ได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยที่การพัฒนาเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการที่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนต่อชีวิตและการทำงาน การเปลี่ยนแปลงสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมวัฒนธรรมและการเมืองด้วย ส่วน สนธยา พลศรี (2547, น. 5) กล่าวว่าว่านักสังคมวิทยามุ่งเน้นการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม คือกลุ่มคนทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคมโดยผ่านกระบวนการวางแผน การจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักวางแผนเรียกการบริหารและการจัดการว่าพัฒนา

นั่นเอง โดยมีจุดมุ่งหมายพัฒนาศักยภาพที่ความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะทำงานทุกสิ่งให้ลุล่วงสำเร็จได้ดังที่ตั้งเป้าหมายหรือตั้งความหวังไว้

การพัฒนาองค์กร (Organization Development หรือ OD) การบริหารงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้ประสบความสำเร็จได้ จึงต้องรวมถึงการพัฒนาองค์กรด้วยไม่ใช่เพียงแค่การพัฒนาศักยภาพของคนเพียงอย่างเดียว ซึ่งการพัฒนาองค์กรให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านกระบวนการจัดทำแผนเพื่อนำแผนมาใช้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีประสิทธิภาพ แต่สิ่งสำคัญคือต้องให้ความสำคัญในความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น (More Effective and More Human) ดังนั้นกระบวนการทัศน์ของการพัฒนาองค์กร (OD Paradigm) คือ การให้ความสำคัญต่อคุณค่าของมนุษย์และความก้าวหน้าขององค์กรควบคู่กันไป โดยเน้นความร่วมมือและกระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนการมีจิตวิญญาณของการแสวงหา (Spirit of Inquiry) ค่านิยมที่ถือเป็นสาระสำคัญเชิงปรัชญาของการพัฒนาองค์กร ได้แก่ การเคารพตนเองและผู้อื่น (Respect for People) การมุ่งเน้นการทำงานเป็นทีม (Focus Group) การไว้วางใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Trust and Support) ความเสมอภาคด้านอำนาจ (Power Equalization) องค์กรที่ประสบความสำเร็จสูงจะมุ่งเน้นการใช้อำนาจแนวราบ ร่วมกันคิดร่วมกันตัดสินใจนั่นเอง การลงทุนในพนักงาน (Investing in Employees) องค์กรต้องเปิดโอกาสทางการศึกษาแก่พนักงานเพื่อเป็นการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ รวมทั้งสนับสนุนเครื่องมือที่ดีให้กับพนักงานเพื่อผลประโยชน์ต่อองค์กร การมีส่วนร่วม (Participation) พนักงานทุกคนเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากเปลี่ยนแปลงขององค์กรเพราะการเปิดโอกาสเช่นนี้จะทำให้พนักงานรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของร่วมกัน (Schoenlaub, 2015, Online)

การพัฒนาชุมชนก็เช่นกัน เป็นความต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและเข้มแข็ง ซึ่งก็ต้องนำเทคนิคการบริหารหรือการพัฒนาองค์กร (OD.) มาประยุกต์ใช้ ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา

ชุมชนอย่างนักพัฒนาชุมชนเอง จำเป็นต้องศึกษาแนวความคิดพื้นฐานของงานพัฒนาชุมชนที่จะทำให้นักพัฒนาชุมชนหรือพัฒนาการสามารถทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้องและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการพัฒนาชุมชนรวมถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งนักพัฒนาชุมชนยังต้องรู้จักชุมชนที่ต้องการพัฒนาเป็นอย่างดี กล่าวคืออะไรที่เป็นประโยชน์และอะไรที่ไม่เป็นประโยชน์ในชุมชน เช่น สภาพพื้นที่ จำนวนประชากรและสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วัด เจดีย์ โบราณวัตถุ สถานที่ราชการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนในการพัฒนา สิ่งที่เป็นอีกประการหนึ่ง คือ ความรู้ทางวิชาการที่จะเป็นแนวทางให้นักพัฒนาชุมชนนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ถือเป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนาชุมชน การพึ่งพาตนเอง (Aided Self - Help) เป็นหลักการพัฒนาที่สำคัญอีกประการหนึ่งเนื่องจากการพัฒนาจะเกิดความยั่งยืนได้ต้องเน้นการพัฒนาให้ประชาชนพึ่งพาตนเองก่อนเป็นลำดับแรก ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiative) ควรมาจากประชาชนหรือสมาชิกของชุมชน นักพัฒนาชุมชนจึงมีหน้าที่ในการส่งเสริมวิถีแห่งประชาธิปไตยและหาโอกาสกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความคิดและกล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ความต้องการของชุมชน (Felt - Needs) หรือความต้องการของสมาชิกในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากความต้องการมาจากความคิดและการตัดสินใจบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนนั้นจะทำให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญในการพัฒนา การศึกษาภาคชีวิต (Life-Long Education) การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้การศึกษาภาคชีวิตแก่ประชาชนหรือเป็นการพัฒนาคนด้วยระบบการศึกษาโดยการนำความรู้ไปถ่ายทอดให้แก่ชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่บุคคลยังดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนหรือเป็นการพัฒนาให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นหรือพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนเข้มแข็งได้นั้น

ผู้พัฒนาต้องมีกระบวนการพัฒนาลักษณะเดียวกับการพัฒนาองค์กร คือ ความเป็นระบบและมีกระบวนการที่ชัดเจนและสิ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือการเรียนรู้ สภาพภูมิศาสตร์ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชน เพื่อการเข้าถึงและความร่วมมือจากชุมชนเองในการพัฒนาศักยภาพของคนและศักยภาพของชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (Fox, 2013, pp. 13 – 39)

2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวทางในการดำรงชีพและการปฏิบัติตน ในทางที่เหมาะสมโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทย ซึ่งคนไทยต้องสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยพิบัติ และวิกฤตเพื่อความมั่นคงยั่งยืนของการพัฒนา ซึ่งเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยประกอบด้วยเงื่อนไขสองประการ คือ เงื่อนไขความรู้ ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์ นำมาประกอบ ในการวางแผน มีความระมัดระวังในขั้นตอนการปฏิบัติและเงื่อนไขคุณธรรม นับเป็นเงื่อนไขที่จะเสริมสร้างให้เกิดความสุขในการดำรงชีวิต คือมีความตระหนัก ในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตมีความอดทน มีความเพียร และต้องใช้สติปัญญา ในการดำเนินชีวิต การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยี (Thai Government, 2016, Online)

2.2 ภูมิปัญญาท้องถิ่น “ภูมิปัญญา” หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” (Local Wisdom) คือ องค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวคนและสามารถใช้ความรู้นั้นดำรง ชีวิตสืบต่อกันมา ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของคนกับธรรมชาติ ในแต่ละท้องถิ่น โดยที่คนสามารถปรับการดำรงชีวิตกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

ไปได้ตลอดเวลา อีกทั้งยังนำมาเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มนุษย์เป็นสัตว์โลกที่พิเศษกว่าสัตว์อื่น ๆ มีมันสมองที่มีความสามารถในการคิดค้น เรียนรู้ แก้ปัญหาและมีการสืบทอดแบบแผนความรู้เป็นมรดกมาช้านาน และมีเอกลักษณ์สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นองค์ความรู้ที่มีการเชื่อมโยงกันไปหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาชีพ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ค่าใช้จ่าย การศึกษา และวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนอย่างลงตัว ซึ่ง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” หรือ “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” กลุ่มนักพัฒนาที่ทำงานในระดับหมู่บ้านได้รื้อฟื้น เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านขึ้นมา เพื่อค้นหาคุณค่าที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรม พัฒนาที่พวกเขารับผิดชอบอยู่ซึ่งในการศึกษาวัฒนธรรมชุมชนหรือการพึ่งพาตนเอง ของชาวบ้าน อันเป็นประเด็นสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในภูมิปัญญา ชาวบ้านและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นทุนทางทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน (ประเวศ วะสี, 2542, น. 4-7)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญา เป็นความรู้ความสามารถของบุคคล ที่เกิดจากพื้นฐานในท้องถิ่นที่ได้เรียนรู้มีประสบการณ์ ศาสนา จารีตประเพณี โดยนำมาเลือกสรรปรับตัวจนเป็นความรู้ที่สามารถนำไปแก้ปัญหาหรือสร้างเสริม ให้มีการดำรงชีวิตประจำวันที่ดีขึ้น จากนั้นยังได้นำความรู้ที่มีไปถ่ายทอด ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ทั้งวิธีการบอกเล่า สอนและการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง รวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาของชาวบ้านอันเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน ซึ่งภูมิปัญญานอกจากจะเป็นเรื่องของพื้นภูมิธรรมที่มีอยู่ดั้งเดิมแล้ว แต่ยังหมายถึง ศักยภาพในการประสานความรู้เดิมกับความรู้ใหม่เพื่อการใช้ประโยชน์ที่ดี และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเอื้อให้เกิดทางเลือกใหม่ที่มีลักษณะสากล และลักษณะเฉพาะของตนเอง

2.3 แนวคิดการพึ่งตนเอง

การพึ่งตนเองเป็นหลักพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการพึ่งพาตนเองนั้นสอดคล้องกับเรื่องของภูมิปัญญา เนื่องจากชาวบ้านสามารถ ดำรงชีพอยู่ได้ด้วยความรู้ที่ได้รับกันมารุ่นต่อรุ่น โดยการประยุกต์ใช้ทรัพยากรชุมชน

ที่มีอยู่ ดังนั้นความหมายของการพึ่งพาตนเองได้มีนักวิชาการเสนอแนวความคิดไว้ดังนี้

Snell (2009, p. 275) ได้กล่าวไว้ว่า มนุษย์พึ่งพาตนเองโดยการดำรงอยู่กับวิถีชีวิตดั้งเดิม คือ เกษตรกรรมและยึดศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต มนุษย์ไม่ยอมให้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาควบคุมการดำเนินชีวิตอีกต่อไป มนุษย์ค้นพบการดำรงอยู่ได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง ส่วน Stumpf (1989, p. 133) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองโดยตัวแทนหรือผู้มีอำนาจเป็นการสกัดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ทำลายพลังในตัวของมนุษย์ ดังนั้นการที่จะทำให้มนุษย์พึ่งพาตนเองได้ มนุษย์ต้องสามารถมีความคิดสร้างสรรค์และสามารถแสดงพลังความต้องการของตนเองออกมาได้โดยไม่ปิดกั้นความคิด ความต้องการที่หลากหลายของมวลมนุษย์ ทำให้มนุษย์ได้แสดงความสามารถของตนและทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง

จึงอาจกล่าวได้ว่า การพึ่งตนเองเป็นแนวทางการพัฒนาแบบรอบด้าน อันประกอบไปด้วยความเป็นธรรมและความเสมอภาค โดยเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม คือเป็นการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งมนุษย์ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและสิ่งที่เหนือธรรมชาติ อีกทั้งต้องให้ความสำคัญกับความเด่นชัดเฉพาะเรื่องของพื้นที่การพัฒนา ซึ่งถือเป็นทางเลือกเฉพาะของชุมชน การพัฒนาที่ยึดระบบคุณค่าคือต้องให้คุณค่ากับทุกสรรพสิ่ง ทั้งคน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรชุมชน รวมทั้งเทคโนโลยีควบคู่กับระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นคนเป็นแกนกลางในการพัฒนา การพัฒนาโดยให้ความเป็นชุมชนเป็นหัวใจหลักของการพัฒนา เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นชุมชน มีปฏิสัมพันธ์และมีความโอ้อ้อมอารีซึ่งกันและกัน การพัฒนาแบบกระจาย คือ การพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าในทุกภาคส่วนของชุมชนโดยให้การเข้าถึงทรัพยากรชุมชนเป็นไปอย่างเสมอภาคเท่าเทียม ซึ่งการสร้างสมดุลภาวะการพึ่งตนเอง (Balance) คือการสร้างความผสมกลมกลืนระหว่างเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ

จิตใจ และสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังต้องสร้างความสามารถในการจัดการ (Ability) เป็นการวิเคราะห์การวางแผนเพื่อการจัดการระบบชุมชน ทั้งนี้ชุมชนต้องมุ่งช่วยเหลือตนเองเป็นหลักและสุดท้ายชุมชนต้องสร้างเครือข่าย (Net – Working) ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ของชุมชนและองค์กรเครือข่ายที่มีส่วนในการส่งเสริมพลังขับเคลื่อนของชุมชน ผลักดันให้ชุมชนมีการจัดการชุมชนให้เกิดสมดุลและพึ่งตนเองได้ในที่สุด

3. แนวคิดการจัดการชุมชนเข้มแข็งและสิทธิชุมชน

3.1 ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีการพัฒนาและพึ่งพาตนเอง ซึ่งจะเป็นชุมชนที่ได้รับความสนใจขององค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่เข้ามา ร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับชุมชนเพื่อให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง จะขึ้นอยู่กับบริบทของชุมชน เนื่องจากแต่ละชุมชนได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการ นักพัฒนาจากภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลาย อีกทั้งความแตกต่างทางสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น ระบบการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำ การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน ศักยภาพการพึ่งพาตนเอง และเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เป็นต้น ดังนั้นเมื่อชุมชนมีความแตกต่างกัน จึงทำให้ความสำเร็จในการเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชนหนึ่งจะเป็นต้นแบบที่ถูกต้อง ให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้เสมอไป แต่อาจต้องเป็นการนำส่วนที่คล้ายคลึงของแต่ละชุมชน มาผสมผสานกันเพื่อพัฒนาชุมชนของตน (ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543, น. 1-2)

ความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดจากประชาชนในชุมชน มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนโดยองค์กรเหล่านั้นจะมีการเรียนรู้ร่วมกัน มีการจัดการและมีการแก้ไขปัญหาาร่วมกันเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน โดยองค์กรชุมชนนี้ จะเรียกว่ากลุ่ม ชุมชนหรือสหกรณ์ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านที่มีเป้าหมาย ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน

3.1.1 ลักษณะของชุมชนเข้มแข็ง คือ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) กล่าวคือสมาชิกชุมชนต้องมีการเรียนรู้ติดตามข่าวสารทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ รวมทั้งสมาชิกชุมชนต้องมีการเพิ่มพูนความรู้ใหม่ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และเป็นชุมชนที่มีการจัดการตนเอง (Community Management) ด้วยระบบการบริหารจัดการในกิจกรรมที่สำคัญคือ การวางแผน การจัดกระบวนการขององค์กรภายในชุมชน การลงมือปฏิบัติตามแผนงานและมีการประเมินผลและเมื่อมีระบบการบริหารจัดการที่ดีแล้ว การที่จะพัฒนาเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ชุมชนนั้นควรเป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือมีสมาชิกชุมชนที่มีความรัก ความหวังและความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนโดยการที่มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกันในชุมชน และยังต้องเป็นชุมชนที่มีสันติภาพ (Peaceful) คือ เป็นชุมชนที่มีสมาชิกที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม มีสุขภาพดีและมีความสุข

3.1.2 ตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ชุมชนเข้มแข็งเกิดจากแนวคิด การพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินโดยยึดตัวชี้วัด 6 ด้าน คือ การลดรายจ่าย (ปลูกผักสวนครัว, หมู่บ้านปลอดอบายมุข) การเพิ่มรายได้ (ผลิตสินค้าจากทรัพยากรชุมชน, โฮมสเตย์) การประหยัด (ธนาคารชุมชน, สหกรณ์ออมทรัพย์) การเรียนรู้ (การสืบทอดภูมิปัญญา, การเรียนรู้ตลอดชีวิต) การอนุรักษ์ (รักษ่าป่าสีเขียว, การใช้ทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน) และการเอื้ออารี (ความสามัคคี, การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน)

จึงอาจกล่าวได้ว่า ชุมชนเข้มแข็งเกิดจากการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยได้กำหนดตัวชี้วัดไว้กว้าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถประเมินตนเองเพื่อยกระดับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงได้ การที่ชุมชนสามารถยกระดับตัวเองเป็นชุมชนต้นแบบนั้นต้องคำนึงถึงความต้องการของคนในชุมชนและมวลความสุขส่วนตัวและส่วนรวมไปพร้อม ๆ กันด้วย

3.2 สิทธิชุมชน สิทธิชุมชน ถูกกำหนดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ เพื่อการพัฒนาชุมชนให้เหมาะสมกับทรัพยากรของชุมชนนั่นเอง จนถูกกล่าวหาว่า “สิทธิชุมชน” เป็นวาทกรรมที่สวยงามแต่ในความเป็นจริงคำนี้เกิดมาพร้อมกับชุมชน ตั้งแต่อดีตเพียงแต่ไม่ได้ถูกเรียกอย่างชัดเจน ซึ่งสิทธิชุมชนเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการจัดการหรือการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งได้ หากประชาชนหรือสมาชิกชุมชน มีความเข้าใจและเห็นพ้องต้องกันในสิทธิหรืออำนาจอันพึงมีของชุมชน ซึ่งสมาชิกชุมชนจะต้องมีอุดมการณ์ที่แนบแน่นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มายาวนาน มีการพึ่งพาอาศัย มีความเอื้ออาทรและผูกพันกัน ซึ่งความขัดแย้ง อาจเกิดขึ้นได้ แต่ในความขัดแย้งจะผลักดันให้มีการคิดค้นหาวิธีการจัดการปัญหา อุปสรรคภายในชุมชนให้ลุล่วงไป โดยที่ชุมชนจะเกิดกฎเกณฑ์การรับรู้ร่วมกัน ในการยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานเป็นประเพณีนิยมของชุมชน (กิตติศักดิ์ ปรกติ, 2550, น. 55 - 57)

สิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญ ประเทศไทยได้มีรัฐธรรมนูญ คุ่มครองสิทธิชุมชนเมื่อปี พ.ศ. 2540 กระทั่งได้มีอุบัติเหตุทางการเมือง ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2540 ถูกยกเลิก แต่ได้ถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ.2550 ซึ่งสิทธิชุมชนได้ถูกบัญญัติไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทย ส่วนที่ 12 ว่าด้วยสิทธิชุมชน กล่าวคือ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ดำรงชีพ อยู่อย่างปกติและต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของคน อีกทั้งเนื้อหาของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังกล่าวถึง การอนุรักษ์ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นอีกด้วย (เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และนุศจี ทวีวงศ์, 2552, น. 20 - 23)

จึงอาจกล่าวได้ว่าสิทธิชุมชนเป็นอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ ในการพัฒนาชุมชนหรือการจัดการชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยที่ผู้นำและสมาชิกชุมชนต่างต้องตระหนักถึงอำนาจ หน้าที่ที่สมาชิกชุมชน ที่ต้องมีส่วนร่วม อีกทั้งยังไม่สงวนสิทธิชุมชนให้เป็นอำนาจของคนในชุมชนเพียง

อย่างเดียว ควรมีเครือข่ายองค์การและบุคคลภายนอกชุมชน รวมทั้งรัฐเข้ามาร่วมในการจัดการชุมชนให้เกิดความยั่งยืนในรูปแบบ “ไตรภาคี”

4. แนวคิดเกี่ยวกับผู้นำและภาวะผู้นำ (Leaderships)

ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์การ ซึ่งคุณสมบัติของการเป็นผู้นำไม่ได้มีมาโดยกำเนิด แต่คุณสมบัติการเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้จากการที่บุคคลนั้นได้ใช้ความพยายามและการทำงานหนัก (Leaders are not born, leaders are made and they are made by effort and hard work) จะทำให้เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาและมีความมั่นใจในการตัดสินใจ นั่นก็คือภาวะผู้นำ (ประพนธ์ ผาสุขยัต, 2541, น. 91)

Yukl (1989, pp. 3 - 4) อธิบายว่า ผู้นำ หมายถึงบุคคลที่มีอิทธิพลหรือผู้ที่ได้รับความไว้วางใจสูงสุดในกลุ่ม โดยเป็นผู้ที่ต้องปฏิบัติภาระหน้าที่ในตำแหน่งของผู้นำที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ส่วนคนอื่น ๆ ในกลุ่มคือ ผู้ตาม ซึ่งทั้งผู้นำและผู้ตามต้องมีความร่วมมือระหว่างกันจึงจะนำความสำเร็จมาสู่กลุ่มตามเป้าหมาย ส่วน Dubrin (1998, p. 431) อธิบายว่า ผู้นำหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถทำให้เกิดความก้าวหน้าและความสำเร็จแก่องค์กร โดยเป็นผู้ที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร หรือผู้ได้บังคับบัญชาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างความก้าวหน้าให้กับองค์กรได้

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำคือผู้ที่ต้องมีความสามารถในการที่จะทำให้บุคคลอื่นหรือผู้ได้บังคับบัญชามีความเชื่อถือและปฏิบัติงานเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นขององค์กรหรือเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองและของกลุ่มที่ตั้งไว้ โดยที่ผู้นำต้องเป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์และเป็นผู้ประสานงานที่ดีเพื่อบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ

4.1 คุณลักษณะของผู้นำ

คุณลักษณะของผู้นำ (Leader Traits) ที่มีประสิทธิภาพต่องานมากที่สุดเป็นแบบใด ไม่มีการยืนยันว่าคุณลักษณะของผู้นำแบบใดที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพของงานมากที่สุดเช่นกัน คุณลักษณะของผู้นำถูกแบ่งออกหลากหลาย ทั้งแบ่งจากบุคลิกภาพจากบทบาทหน้าที่

และจากสถานการณ์ เป็นต้น แต่ในความเป็นจริงเราสามารถแบ่งผู้นำออกได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ผู้นำแบบเป็นทางการ (Formal Leaders) หมายถึง ผู้นำแบบผู้บังคับบัญชา กล่าวคือผู้บังคับบัญชาเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการให้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าหรือให้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามและดำเนินการตามกฎระเบียบขององค์กร เช่น นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น และผู้นำตามธรรมชาติหรือผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leaders) คือ ผู้นำที่ไม่ได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้าในองค์กร แต่เป็นผู้ที่สมาชิกในหน่วยงานให้การยอมรับและยกย่องให้เป็นผู้นำสมาชิกในองค์กรให้การยอมรับหรือให้ความไว้วางใจ ซึ่งความไว้วางใจนั้นเกิดขึ้นด้วยความเต็มใจ เนื่องจากบุคคลนั้นอาจเป็นผู้มีประสบการณ์มีความรู้ความสามารถและมีมนุษยสัมพันธ์ดี (Northouse & Yukl, 2016, Online)

4.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำ

แนวคิดของ Likert (1967, pp. 126-127) ได้อธิบายไว้ใน Likert Leadership Styles ว่า ผู้นำมีหลายรูปแบบ โดยจะมีการแสดงออกมาจากพฤติกรรมที่แตกต่างกัน คือ พฤติกรรมผู้นำเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ (Exploitative autocratic) จะเป็นแบบผู้นำจะเป็นผู้ตัดสินใจในทุกขั้นตอนการทำงาน พฤติกรรมผู้นำแบบเผด็จการอย่างมีเมตตา (Benevolent autocratic) ผู้นำในแบบนี้ก็ยังคงเป็นผู้นำที่เป็นผู้ตัดสินใจในทุกๆ เรื่องของงานอยู่ ผู้นำแบบนี้จะเลียนแบบระบบครอบครัว พฤติกรรมผู้นำแบบปรึกษาหารือ (Consultative) ผู้นำแบบนี้จะการใช้การปรึกษาร่วมกับผู้ตามก่อนที่จะกำหนดเป้าหมายหรือการตัดสินใจ ผู้นำแบบนี้จะมีการสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัลแก่ผู้ทำงานดี สร้างบรรยากาศเป็นกันเองในการทำงาน จึงทำให้ระดับความไว้วางใจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตามอยู่ในระดับสูง และพฤติกรรมผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative) ผู้นำแบบนี้จะเน้นให้ผู้ตามมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการกำหนดเป้าหมายและการตัดสินใจ สร้างบรรยากาศให้ผู้ตามมีอิสระ สามารถถกเถียงแลกเปลี่ยนกับผู้ตามได้ ส่วน Lewin (1939, Online) ได้อธิบายไว้ใน Leadership's Lewin Styles

ว่าหากผู้นำท่ามกลางความขัดแย้งและมีสภาพสังคมที่มีความก้าวร้าว ผู้นำที่จะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรควรเป็นผู้นำที่คุณลักษณะ 3 ประการ คือ ความเป็นผู้นำแบบไม่เป็นประชาธิปไตย โดยผู้นำองค์กรตัดสินใจทั้งหมดโดยไม่ได้รับการปรึกษาหารือ ผู้นำประชาธิปไตย โดยหัวหน้าผู้บังคับบัญชารวมถึงสมาชิกขององค์กรร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจและผู้นำควรมีบทบาทน้อยที่สุดในกระบวนการตัดสินใจ

จึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้นำและภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาองค์กร ชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีอิทธิพล อำนาจและบารมี โดยที่ผู้นำต้องตระหนักถึงวัฒนธรรมขององค์กรและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สามารถทำให้ผู้ตามปฏิบัติตามให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ ทั้งนี้อิทธิพลในรูปแบบใดจะใช้ได้ผลขึ้นอยู่กับสถานการณ์และวัฒนธรรมขององค์กรนั้น ๆ รวมทั้งผู้นำต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลและมีการตัดสินใจอย่างเหมาะสม อีกทั้งผู้นำต้องเลือกใช้รูปแบบภาวะผู้นำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ขององค์กรด้วย

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งนั้น ต้องประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาชุมชนด้วยหลักการพึ่งพาตนเอง ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ประชาชนในชุมชนต้องมีความเข้าใจในสิทธิชุมชนเพื่อการปกป้องสิทธิความเป็นอยู่ ทรัพยากรของชุมชน โดยที่ไม่มีองค์กรอื่นใดทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาละเมิดสิทธิชุมชนได้ อีกทั้งผู้นำต้องมีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และประสานงานเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชนเครือข่าย รวมทั้งเป็นผู้นำที่โปร่งใสสนับสนุนผลักดันความต้องการการสร้างอาชีพของชุมชนให้เป็นรูปธรรม ดังคำกล่าวที่ว่าผู้นำต้องมีอิทธิพล อำนาจและบารมี สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ตามจนเกิดเป็นความศรัทธานำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างเต็มใจ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลของการวิจัย สรุปเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

1.1 ผลวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและลงสำรวจพื้นที่พร้อมทั้งสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับสมาชิกในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่จะให้ข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน ดังนี้

1.1.1 ประชาชนในชุมชนเชื่อมั่นในผู้นำท้องถิ่นเนื่องจากตลาดน้ำที่เข้มแข็งในปัจจุบันเกิดจากแนวความคิดของนายสำเนา รัตมิตต นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชนให้ชาวบ้านเกิดรายได้จากการจำหน่ายสินค้าเกษตรทำให้เกิดการก่อตั้งตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง มุมมองของผู้นำที่กว้างไกลในการนำจุดเด่นของชุมชนมาต่อยอดการแก้ปัญหาชุมชน

1.1.2 การจัดทำแผนชุมชนโดยผู้นำท้องถิ่น ประชาชน และองค์กรภายนอก และยังได้ปรับแผนพัฒนาสามปีขององค์การบริหารส่วนตำบลอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังได้มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการแก้ไขปัญหาและทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่างๆโดยการเสนอความเห็นจากสมาชิกชุมชน สมาชิกผู้ค้าในตลาดน้ำหรือการออกข้อบังคับของแต่ละหมู่บ้าน เพื่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนเอง

1.1.3 ความร่วมมือของประชาชนในชุมชนโดยส่งผ่านมาทางผู้นำท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดประชาชนในชุมชน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะได้รับนโยบายจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและนำนโยบายมาถ่ายทอด

สู่สมาชิกในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน พร้อมทั้งจะตอบสนองนโยบาย และเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชุมชน นับเป็นความร่วมมือในการส่งเสริม การท่องเที่ยว อีกทั้งสมาชิกในชุมชนยังมีความใฝ่รู้มุ่งมั่นหาความรู้เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

1.2 ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ นายสำเนา รัตมิต และนางอาภรณ์ พานทอง นายกและรองนายกองค์การ บริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง นายพบว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้ง ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งได้นั้น นายกองค์การบริหารส่วนตำบลต้องมีกระบวนการพัฒนา ในฐานะผู้นำท้องถิ่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 แนวคิดริเริ่มของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ต้องการแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนโดยการจัดประชุมประชาคมพร้อมทั้งเสนอแนะ จุดแข็งหรือความได้เปรียบในทรัพยากรชุมชนที่มี เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่น ในความเป็นไปได้ เมื่อประชาชนเห็นชอบมากกว่าจำนวนผู้คัดค้าน นายกจึงดำเนินการ เปิดตลาดโดยขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินที่มอบที่ดินให้สามารถเปิดตลาด ในวันหยุดเสาร์ - อาทิตย์ได้ จำหน่ายเฉพาะสินค้าเกษตรของชุมชนเท่านั้น

1.2.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีนโยบายในการสร้าง ความร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น ประชาชนในชุมชน องค์การภาครัฐ องค์การภาคเอกชน ชุมชนเครือข่ายและองค์กรต่างประเทศ ทำให้การจัดการชุมชนเข้มแข็ง มีกระบวนการที่ชัดเจน ตั้งแต่การจัดประชาคมรับฟังความคิดเห็น ร่วมกัน จัดทำแผนพัฒนาชุมชน ดำเนินการตามแผน หน่วยงานของรัฐร่วมสนับสนุนงบประมาณผ่านงานวิจัย การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ ความร่วมมือ ของภาคเอกชนเข้ามาร่วมแก้ปัญหาและโฆษณาประชาสัมพันธ์ อีกทั้งเครือข่าย จากต่างประเทศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เช่น ชาวชนจากประเทศ กลุ่มเอเชียแปซิฟิกมาเข้าค่ายเรียนรู้วิถีพอเพียงของชุมชนบางน้ำผึ้งในทุก ๆ ปี

1.2.3 ผู้นำท้องถิ่นดำเนินการพัฒนาชุมชนภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นในการร่วมกันแก้ไขปัญหาชุมชน ร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ร่วมกันออกระเบียบข้อบังคับชุมชน สร้างความเชื่อถือศรัทธาให้กับประชาชนในชุมชน จึงเกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างดีในทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลนี้ได้รับรางวัลตั้งแต่ระดับจังหวัด ระดับชาติ และระดับอาเซียนได้ การที่ผู้นำส่งเสริมสนับสนุนสมาชิกชุมชนในทุกรูปแบบ ทั้งการจัดหาวิทยากรมาให้ความรู้ การนำสมาชิกที่สนใจไปศึกษาดูงานชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ผลที่ตามมาคือชุมชนบางน้ำผึ้งสามารถต่อยอดความรู้ให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ผลการวิเคราะห์การศึกษากระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นและได้รับรางวัล

ผลการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ตัวแทนกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นและได้รับรางวัล สรุปได้ดังนี้

2.1.1 หมู่บ้านที่มีความโดดเด่นในการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งได้แก่ หมู่ 3 เนื่องจากหมู่ 3 เป็นหมู่บ้านที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านโอท็อปเป็นหมู่บ้านที่สมาชิกชุมชนตื่นตัวในการตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและประสบความสำเร็จได้รับรางวัลระดับจังหวัด ระดับชาติ และระดับอาเซียน ได้แก่ กลุ่มลูกประคบธัญพืช พูลสุข กลุ่มบ้านธูปสมุนไพร กลุ่มโฮมสเตย์ อีกทั้งยังเป็นหมู่บ้านตัวอย่างที่ปราศจากการซื้อสิทธิขายเสียง หมู่บ้านศิลห้า รวมทั้งมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้สนใจเข้ามาศึกษาผลิตภัณฑ์ชุมชนต่างๆ ทั้งด้านอาหารและงานฝีมือ จึงเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับ “มั่งมีศรีสุข” ของจังหวัดสมุทรปราการ

2.1.2 ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นได้รับรางวัลระดับชาติและระดับอาเซียน ได้แก่ บ้านธูปสมุนไพร ลูกประคบธัญพืชพูลสุข โฮมสเตย์บางน้ำผึ้ง ซึ่งทั้งหมดมีหลักการบริหารจัดการที่ชัดเจน มีคณะกรรมการ มีการประชุมวางแผน

มีการจัดสรรรายได้คืนแก่องค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อนำมาจัดสวัสดิการแก่ประชาชนในชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาให้ได้รับรางวัลนั้นเกิดจากความพยายามของกลุ่ม โดยองค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดเพียงวิทยากรและช่วยในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ แต่ในเรื่องการลงทุนและการบริหารกลุ่มต้องเป็นความสามารถของกลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีความคิดสร้างสรรค์ในการผลิตผลิตภัณฑ์รวมทั้งองค์ความรู้ที่นำมาสร้างความเชื่อมั่นแก่ลูกค้า เช่น ลูกประคบธัญพืช ได้รับความนิยมนำไปไกลยังต่างประเทศ เมื่อมีนักท่องเที่ยวต่างชาติมาเยี่ยมชมก็จะจำหน่ายได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยคุณภาพสูง มีองค์ความรู้ในการทำกายภาพบำบัดเนื่องจากเป็นอดีตพยาบาล เธอจึงสามารถอธิบายอาการปวดเมื่อยจากเส้น กระดูกและกล้ามเนื้อได้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งใช้การนวดรักษาประกอบกับลูกประคบ ผลที่ได้รับคือเกิดความน่าเชื่อถือและสามารถใช้ได้จริงจึงนำมาซึ่งรางวัลนวัตกรรม KBO ที่ได้รับ ส่วนธูปสมุนไพรก็ใช้วัตถุดิบจากพืชพื้นบ้านที่มีกลิ่นเฉพาะ เช่น ตะไคร้หอม ใบมะกรูด ขมิ้น เป็นต้น และยังใช้งานฝีมือการผลิตรูปที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้ ทำให้มีผู้สนใจเข้าไปศึกษาหาความรู้จำนวนมาก ส่วนโฮมสเตย์มีการบริหารรูปแบบคณะกรรมการและมีการนำบ้านสมาชิกเข้ารับการอบรมการจัดรูปแบบบ้านให้สะอาดปลอดภัย พร้อมทั้งทำให้ผู้พักอาศัยเป็นเสมือนคนในครอบครัว มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน เข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนและคนไทย ทำให้ได้รับรางวัลระดับอาเซียน

2.1.3 ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งเป็นจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวอย่างดีอีกจุดหนึ่งซึ่งตลาดน้ำนั้นอยู่ในพื้นที่ของหมู่ 10 และหมู่ 11 การบริหารจัดการตลาดน้ำนั้นขึ้นตรงกับองค์การบริหารส่วนตำบลแต่อย่างไรก็ตามก็ต้องมาจากความร่วมมือของผู้ใหญ่บ้านและสมาชิกชุมชนของทั้งสองหมู่ด้วย ซึ่งจะพบว่าผู้ค้าส่วนใหญ่เป็นประชาชนในชุมชนบางน้ำผึ้งและชุมชนใกล้เคียง ส่วนจำนวนไม่มากนักเป็นสินค้าโอท็อปที่มาจากภายนอก ตลาดน้ำมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบแบบมีส่วนร่วม โดยผู้ค้าร่วมออกระเบียบข้อปฏิบัติของตลาด

ทำให้ไม่มีความขัดแย้ง การค้าขายเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีการนำแผงไปเก็งกำไรและยังต้องรักษาความสะอาดบริเวณแผงของตน ซึ่งการปฏิบัติตามข้อบังคับของตลาดทำให้ตลาดมีความเข้มแข็งยั่งยืนและสะอาดเป็นที่ถูกใจนักท่องเที่ยวที่พบเห็น

2.1.4 ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวชุมชนบางน้ำผึ้งมีป่าสีเขียวจำนวนมากซึ่งได้รับการดูแลจากกลุ่มอนุรักษ์ป่าคั่งบางกระเจ้า และยังมีหิ้งห้อยให้ชมยามค่ำคืน โดยการปั่นจักรยานชมธรรมชาติและล่องเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยาชมหิ้งห้อยยามค่ำคืน อีกทั้งนักท่องเที่ยวสายบุญยังได้ทำบุญและไหว้พระได้ถึง 12 วัด 12 ราศีในระหว่างการเดินทางจากอำเภอกระเปียบข้ามไปยังตลาดน้ำบางน้ำผึ้ง

3. ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์หรือวิธีการออกกระเปียบชุมชนและทำให้ประชาชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การออกกระเปียบชุมชนจากการสัมภาษณ์นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มผู้ค้าและกลุ่มอาชีพ สรุปได้ดังนี้

3.3.1 การออกกระเปียบชุมชนนายกมีนโยบายให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้งจัดประชุมร่วมกับผู้ใหญ่บ้านตัวแทนผู้ค้าและตัวแทนกลุ่มอาชีพ เพื่อให้ตัวแทนกลุ่มมีแนวทางในการประชุมกลุ่มและร่วมเสนอความคิดเห็นก่อนจัดทำระเบียบข้อบังคับชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการยอมรับของสมาชิกชุมชนในการปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับนั้น ๆ

3.3.2 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลใช้หลักการกระจายอำนาจให้แต่ละหมู่บ้านสามารถออกกระเปียบชุมชนได้ ทั้งนี้ระเบียบต้องเกิดจากการประชุมร่วมของประชาชนในแต่ละหมู่ เพื่อการรักษาความสงบและอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนในชุมชน

3.3.3 นายกองค์การบริหารส่วนตำบลยังส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพและกลุ่มผู้ค้าสามารถออกกระเปียบของกลุ่มเพื่อความเข้มแข็งยั่งยืนของกลุ่มนำมาซึ่งความโดดเด่นของผลิตภัณฑ์และความสะอาด ความสวยงามของตลาดและชุมชน

จะพบว่า การออกกระเปียบชุมชนเกิดจากความร่วมมือของประชาชนในชุมชน ดังนั้นทุกคนจึงร่วมกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านของตน กลุ่มอาชีพของตน ทำให้นักท่องเที่ยวตระหนักและปฏิบัติตามระเบียบชุมชน ชุมชนบางน้ำผึ้งจึงยังคงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนไว้ได้พร้อม ๆ กัน

สรุปได้ว่า ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งของกรมพัฒนาชุมชนคือการที่สมาชิกชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งเกิดจากการมีวิสัยทัศน์ของผู้นำ ผู้นำมีคุณลักษณะแบบประชาธิปไตย โดยยึดหลักการบริหารแบบกระจายอำนาจ ผู้นำระดับหมู่บ้านและผู้นำระดับกลุ่มอาชีพ สามารถบริหารจัดการหมู่บ้านและกลุ่มอาชีพของตนตามมติของสมาชิก ซึ่งผู้นำเหล่านี้จะร่วมประชุมกับองค์การบริหารส่วนตำบลอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจผู้นำและให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรม อีกทั้งผู้นำยังสามารถสร้างเครือข่ายกับองค์กรและชุมชนภายนอก ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง พบจากการส่งเสริมให้กลุ่มอาชีพมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้ได้รับรางวัลเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทำให้บางน้ำผึ้งมีจุดเด่นเพื่อการท่องเที่ยว นอกเหนือจากป่าสีเขียว อีกทั้ง ชุมชนยังมีการออกกระเปียบชุมชนเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวชุมชนบางน้ำผึ้ง โดยการกระจายอำนาจให้แต่ละหมู่ แต่ละกลุ่มอาชีพสามารถออกกระเปียบร่วมกับสมาชิกชุมชนและสมาชิกกลุ่มได้ ซึ่งจะทำให้ประชาชนผู้ร่วมออกกระเปียบถือปฏิบัติและสอดส่องดูแลนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความสงบและความสะอาดปลอดภัยของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้งผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนบางน้ำผึ้งให้เป็นชุมชนเข้มแข็งของผู้นำท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

การจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ เกิดจากภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหา เป็นผู้นำที่มีคุณลักษณะเป็นประชาธิปไตย เปิดรับฟังความคิดเห็นทั้งจากผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนสมาชิกในชุมชน ทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ โดยมีการลงทุนร่วมกันและรับผลประโยชน์ร่วมกัน ร่วมกันออกระเบียบข้อบังคับชุมชน และมีการติดตามตรวจสอบการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ผู้บริหารหรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลยังสนับสนุนการพัฒนากลุ่มอาชีพ โดยความร่วมมือของเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ทำให้เกิดการโฆษณาประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์ (2558) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนในระดับปานกลาง เนื่องจากการประกอบอาชีพประจำทำให้มีเวลาไม่มากนักในการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน แต่ทั้งนี้ผู้นำมีความจริงใจที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนให้มากที่สุด จึงใช้วิธีสร้างความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่นคือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำท้องถิ่น คือ ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อการให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์กับประชาชนและประชุมหมู่บ้านเพื่อรวบรวมความต้องการของชาวบ้านเข้ามาสู่ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำ

ของกรมพัฒนาชุมชน (2557) ที่ว่าผู้นำต้องมีความผสมกลมกลืนกัน มีความร่วมมือกันจึงจะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนหรือสมาชิกเกิดความร่วมมือได้ อีกทั้งผู้นำยังต้องมีคุณลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ของ Lewin Kert (1939) ที่ว่าผู้นำแบบประชาธิปไตยจะสามารถแก้ปัญหาความก้าวร้าวและความขัดแย้ง ในองค์กรได้โดยการให้สมาชิกสามารถเสนอความคิดเห็นและมีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน

2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้โดดเด่นและได้รับรางวัล

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้โดดเด่นของชุมชนบางน้ำผึ้ง เกิดจากประชาชนให้ความร่วมมือกับผู้นำในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดการแบบองค์การในรูปแบบคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถ และผู้นำท้องถิ่นสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอาชีพ โดยการ ศึกษาดูงานทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การจัดการ กลุ่มอาชีพต่างๆ ประสบความสำเร็จ มีความโดดเด่น พบได้จากนิตยสาร TIME ให้เป็นแหล่งผลิตโอโซน (ออกซิเจน) อันดับ 3 ของเอเชียและเป็นพื้นที่สีเขียว (ปอดกรุงเทพ) หมู่ 3 ได้รับรางวัลหมู่บ้าน “มั่งมีศรีสุข” และรางวัลหมู่บ้านโอท็อป ที่มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลทั้งระดับชาติ คือ ลูกประคบธัญพืชพูลสุข บ้านธูปสมโนไพร และโฮมสเตย์บางน้ำผึ้งที่ได้รับรางวัลมาตรฐานระดับอาเซียน รางวัลนวัตกรรม ลูกประคบธัญพืช (KBO) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกังสดาล กนกหงษ์ (2557) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพ การบริหารจัดการศูนย์ร้านค้าสาธิตชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลปลายางคก อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า เงื่อนไขและปัจจัย ที่ทำให้ร้านค้าชุมชนประสบความสำเร็จ คือ ความรู้ความสามารถของคณะกรรมการ ที่ทำหน้าที่ในการบริหารศูนย์ร้านค้าสาธิตชุมชน การมีส่วนร่วมจากสมาชิก การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิก การสื่อสารกันภายในกลุ่ม การสนับสนุน เชื่อมโยงจากหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านงบประมาณ

และด้านวิชาการ มีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยการศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศและสอดคล้องการพึ่งตนเองของ Snell, J. (2009) ที่ว่ามนุษย์พึ่งพาตนเองโดยการดำรงอยู่กับวิถีชีวิตดั้งเดิม ยึดถือในศาสนาและวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิต มนุษย์ดำรงอยู่ได้ด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีความพอประมาณบริหารจัดการทรัพยากรหรือทุนในชุมชนอย่างคุ้มค่า ประชาชนมีเหตุผลในการพัฒนาองค์ความรู้และฟื้นฟูภูมิปัญญา เพื่อการสร้างภูมิคุ้มกันให้ครอบครัวและสมาชิกในชุมชนภายใต้เงื่อนไขของการมีคุณธรรมและความรู้ที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง มีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับรางวัลเป็นแบบอย่างของชุมชนที่กำลังพัฒนา

3. เพื่อศึกษากลยุทธ์หรือวิธีการออกระเบียบชุมชนและทำให้ประชาชนผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยวยอมรับที่จะปฏิบัติตามระเบียบของชุมชน

กลยุทธ์ของผู้นำท้องถิ่นในการออกระเบียบชุมชนให้ได้รับการยอมรับและปฏิบัติตาม กล่าวคือผู้นำท้องถิ่นคือนายกองคการบริหารส่วนตำบลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น หรือปัญหาที่ไม่พึงปรารถนาของชุมชน ทั้งนี้ นายกองคการบริหารส่วนตำบลได้ใช้หลักการกระจายอำนาจให้ผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่จัดทำระเบียบของหมู่บ้านได้ และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ สามารถจัดทำระเบียบของกลุ่ม โดยให้ประธานกลุ่มนำระเบียบดังกล่าวมาเสนอในที่ประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลและประกาศใช้ต่อไป นับเป็นปกป้องทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชนของสมาชิกชุมชนเอง สอดคล้องกับแนวความคิดสิทธิชุมชนของ เสน่ห์ จามริก (2549) ชุมชนมีสิทธิในการปกป้องศักดิ์ศรีของตนเอง โดยการจัดทำระเบียบกฎหมายในระดับชุมชน ซึ่งเป็นกฎหมายแบบจารีตประเพณีที่มีบทบาทสำคัญต่อการยึดถือปฏิบัติในวิถีชุมชน เพื่อที่ชุมชนจะไม่ถูกลิดรอนสิทธิของชุมชน

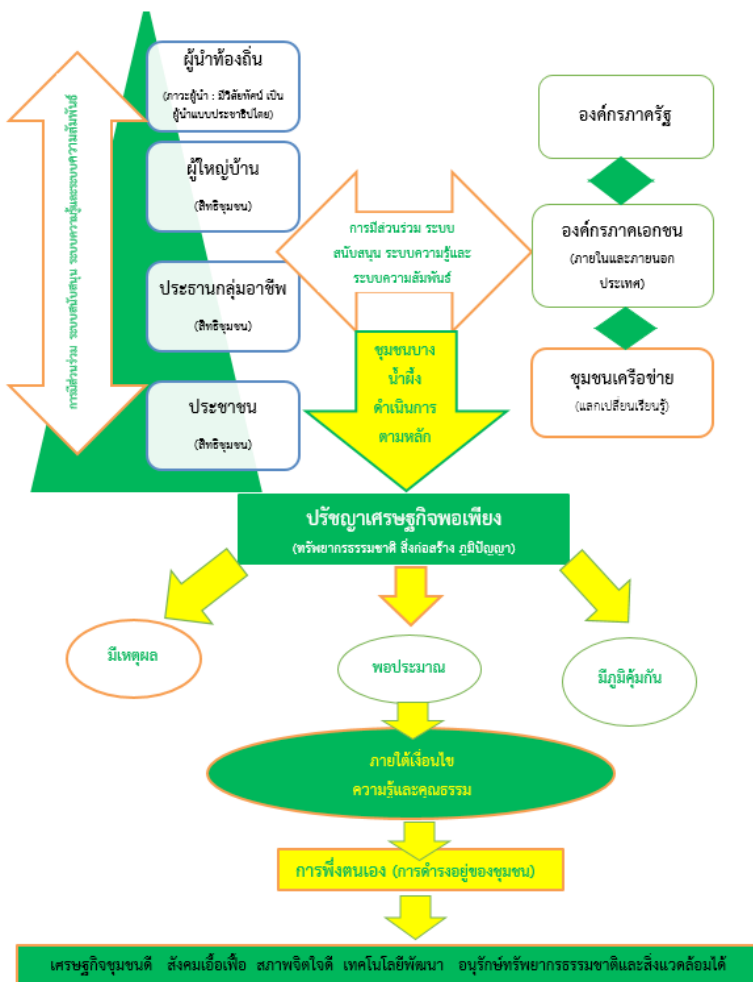
จึงกล่าวได้ว่า ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นชุมชนเข้มแข็งเนื่องจากมีลักษณะสอดคล้องกับลักษณะสำคัญของชุมชนเข้มแข็งของคณะกรรมการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภาคใต้ (2546) ได้อธิบายว่าชุมชนเข้มแข็งต้องเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) โดยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในทุกระดับชั้น ซึ่งผู้วิจัยสามารถถอดบทเรียนได้ดังนี้

1. ความร่วมมือที่เกิดจากภายในชุมชน การพัฒนาที่เรียกว่า “ระเบิดจากข้างใน” โดยจะพบความร่วมมือจากระดับผู้นำ ทั้งผู้นำท้องถิ่นและผู้นำท้องที่ ไปถึงผู้นำระดับปฏิบัติคือประธานกลุ่มอาชีพ กระทั่งก่อให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนภายในชุมชน จะพบว่าทุกระดับชั้นเข้าใจในสิทธิชุมชนในทางปฏิบัติ มิใช่หลักกฎหมาย แต่ทุกคนเข้าใจในการใช้ทรัพยากรชุมชนเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และอาชีพในชุมชน รวมทั้งร่วมมือกันปกป้องและอนุรักษ์ในทรัพยากรที่ตนมีอยู่

2. ผู้นำท้องถิ่นมีภาวะผู้นำที่ดี เป็นผู้ประสานงาน สร้างสายสัมพันธ์ระหว่างองค์กรภาครัฐภาคเอกชนและชุมชนเครือข่าย ทำให้ชุมชนบางน้ำผึ้งมีงบประมาณสนับสนุน มีการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้จากองค์กรที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน อีกทั้งได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนของชุมชนอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ

3. เกิดไตรภาคี โดยสมบูรณ์จึงเกิดการผลักดันและสนับสนุนให้ชุมชนสร้างอาชีพควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้เงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรมและการพึ่งพาตนเอง ดังภาพที่ 1

ถอดบทเรียนการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง
(A model of sustainable community management
Bang Nam Phueng community)

ภาพที่ 1 การจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง
(กันยารวรรณ์ กำเนิดสินธุ์, 2561)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะชุมชน

1. เส้นทางจราจรจากพระประแดงถึงบางน้ำผึ้งมีการจราจรหนาแน่น มีร้านค้าที่สร้างแบบชั่วคราวจำนวนมากไม่เป็นระเบียบทำให้สองข้างทางเข้าหาดความสวยงาม จึงควรมีการขยายเส้นทางจราจรและปรับปรุงทัศนียภาพให้สวยงาม เพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีต่อการท่องเที่ยวและไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อชุมชน
2. ชุมชนข้างเคียงควรศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรและวิถีชีวิตของชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อการจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบไม่มุ่งเน้นธุรกิจมากเกินไป เนื่องจากจะทำให้ชุมชนเกิดความเสื่อมโทรม การเติบโตของเศรษฐกิจในชุมชนนั้น ๆ ไม่ยั่งยืน
3. การออกกระเปียบชุมชนควรมีการออกกระเปียบในทุกหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกันทั้งตำบล ซึ่งจะนำมาซึ่งการบริหารจัดการที่ไปในทิศทางเดียวกัน และสามารถควบคุมการท่องเที่ยวที่จะนำมาซึ่งความเสียหายต่อสภาพแวดล้อมในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยชุมชนครั้งต่อไปควรศึกษาชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพและทุนทางทรัพยากรที่คล้ายคลึงกับชุมชนบางน้ำผึ้ง เพื่อการนำงานวิจัยครั้งนี้ไปขยายผลในชุมชนอื่นๆ ต่อไป
2. การวิจัยชุมชนต้นแบบในครั้งหน้าควรทำการวิจัยให้มากกว่าสองชุมชนขึ้นไปเพื่อเปรียบเทียบกระบวนการจัดการที่ส่งเสริมให้ชุมชนประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน เพื่อความหลากหลายในการนำงานวิจัยไปขยายผลแก่ชุมชนอื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กังสดาล กนกหงส์. (2557, มกราคม – มิถุนายน). การศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการศูนย์ร้านค้าสาธิตชุมชนอย่างยั่งยืน ตำบลปรางค์กู่ อำเภอห้วยฉัตร จังหวัดลำปาง. *วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 6(1), 106-120.
- กันยารวรรณ กำเนิดสินธุ์. (2558, มกราคม – มิถุนายน). การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบางน้ำผึ้งในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม. *วารสารสารสนเทศสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*. 16(1), 75 – 81.
- _____. (2561). *ศึกษาชุมชนต้นแบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งของชุมชนบางน้ำผึ้ง*. (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- กิตติศักดิ์ ปกติ. (2550). *สิทธิของบุคคลซึ่งนับรวมกันเป็นชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). *กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคมประชาสังคม*. ขอนแก่น: คลังนันทวิทยา.
- ประพนธ์ ผาสุขยัต. (2541). *ทางเลือกทางรอด*. กรุงเทพฯ: เออาร์ อินฟอร์เมชั่น แอนด์ พับลิเคชั่น.
- ประเวศ วะสี. (2542). *ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- เรวดี ประเสริฐเจริญสุข และนุศจี ทวีวงศ์. (2552). *สิทธิชุมชนมิติประมงพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- สำเนาวั รัศมิทัต. (2561). นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง. (สัมภาษณ์,
18 มกราคม 2561).
- เสน่ห์ จามริก. (2549). *สิทธิมนุษยชนไทยในกระแสโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Dubrin, A. J. (1998). *Leadership: Research Findings, Practice and Skills*.
Boston: Houghton Mifflin.
- Fox, A. K. (2013). *The Concept of Community Development*.
Department of Economics and Sociology. Iowa: Iowa State
University.
- Lewin, K. (1939). *The History of Leadership Studies and Evolution
of Leadership Theories*. Retrieved June 15 2016. [https://
toughnickel.com/business/The-History-of-Leadership-Studies-
and-Evolution-of-Leadership-Theories](https://toughnickel.com/business/The-History-of-Leadership-Studies-and-Evolution-of-Leadership-Theories).
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*.
New York: McGraw - Hill.
- Northouse, P. & Yukl, G. (2016). *The History of Leadership Studies and
Evolution of Leadership Theories*. Retrieved June 13 2016.
The-History-[https://toughnickel.com/business/of-Leader
ship-Studies-and-Evolution-of-Leadership-Theories](https://toughnickel.com/business/of-Leadership-Studies-and-Evolution-of-Leadership-Theories).
- Schoenlaub, N. (2015). *8 Steps for Organizational Development
Interventions*. Retrieved July 17 2016. [https://www.linkedin.
com/pulse/8-steps-organizational-development-interven
tions-nicolas-schoenlaub](https://www.linkedin.com/pulse/8-steps-organizational-development-interventions-nicolas-schoenlaub).
- Snell, J. (2009). *Chaos Theory and Post Modernism*. Iowa city:
Kirkwood College.

Streeten, P. (1972). *The Frontiers of Development Studies*. London: Macmillan.

Stumpf, S. E. (1989). *Philosophy: History and Problems*. New York: McGraw - Hill.

Thai Government. (2016). *Sufficiency Economy Philosophy: Thailand's Path towards Sustainable Development Goals*. Retrieved June 18 2016. <http://tica.thaigov.net/main/contents/files/business/pdf>.

Yukl, G. (1989). *Leadership in organization*. New Jersey: Prentice – Hall.